

Caroline Bernard

FRIDA KAHLO

en de kleuren van het leven

Uitgeverij Brandt
Amsterdam 2019

PROLOOG

December 1939

Deze uitgave kwam mede tot stand dankzij bemiddeling van
Internationaal Literatuur Bureau, Amsterdam

Oorspronkelijke titel: *Frida Kahlo und die Farben des Lebens*
Oorspronkelijke uitgave: Aufbau Verlag GmbH & Co. KG,
Berlin 2019 (Verschenen bij de imprint Aufbau Taschenbuch)

Copyright © Caroline Bernard 2019
Vertaling: Katja Hunfeld 2019
Omslagontwerp © www.buerosued.de
Omslagbeeld © GettyImages / Witold Skrypeza
Typografie: Zeno
NUR 302
ISBN 978 94 93095 21 2

Haastig liep Frida aan het einde van de ochtend haar atelier binnen. Op dit tijdstip werkten de pijnstillers het best. De zon scheen loom en goudkleurig door de ramen naar binnen en doopte haar ezel in het licht.

‘Goedemorgen zusjelief,’ zei Frida tegen het skelet van papier-maché dat ze in felle kleuren had beschilderd, in een van haar onderrokken had gestoken en dat haar op een stoel in de hoek van het atelier opwachtte. Op een oude werkbank stonden de verfstoffen in glazen flesjes klaar. Daarnaast de aardwerken potten met de penselen: de heel fijne waarvan de haartjes niet dikker waren dan haar wimpers, en de grovere penselen die aanvoelden als de scheerkwast van haar vader.

De muren van het atelier hingen vol met foto’s, tekeningen en oude maskers. In het zonlicht kwamen ze tot leven. Op allerlei tafels en kastjes bevonden zich door Frida vervaardigde poppen en fabelwezens naast haar boeken, aantekeningenschriften, weelderige bossen bloemen en duizend andere voorwerpen die ze graag om zich heen had en waar ze haar inspiratie uit haalde. Mensen die haar niet kenden zouden het atelier misschien chaotisch noemen of erg vol, voor Frida stond alles hier op z’n plek. Haar boeken stonden op onderwerp gesorteerd op de planken, de mappen met kranten-

artikelen en correspondentie hadden keurig een naam. Diego maakte er wel eens grappen over. Dan zei Frida dat ze die ordelievendheid had van haar Duitse vader. Ze had beide nodig: de vele dingen om haar heen en de orde die alles had. Glimlachend nam ze alles in zich op. Ze genoot van haar vertrouwde en zorgvuldig ingerichte omgeving.

Vol goede moed ging ze voor haar ezel staan en greep naar het laken dat ze de avond ervoor over haar werk heen had gehangen. Voor het eerst had ze besloten een doek te schilderen dat levensgroot was. Het moest er een keer van komen. Ze hield van al haar doeken, maar dit werk betekende meer voor haar dan de andere. Met een ruk trok ze het laken weg waardoor twee hoofden zichtbaar werden. Haar eigen ogen onder de dichte wenkbrauwen, die de neuswortel raakten en eruitzagen als de vleugelslag van een vogel, keken haar in tweevoud aan. Toch waren er duidelijke verschillen tussen de twee Frida's. De linker had een blankere, gelijkmatigere huid dan de rechter wier gezicht zo donker was als dat van een indígena, de oorspronkelijke inheemse bevolking van Zuid-Amerika. De linkervrouw was licht opgemaakt, met het haar prachtig gevlochten en in glanzende golven opgestoken. De rechter had een zweem van een snor boven de lippen en het haar strak achterovergekamd, het glansde ook niet zo. De kleine verschillen waren raadselachtig, je moest heel goed kijken om ze te kunnen zien.

Frida bekeek haar werk een tijdje. In gedachten verzonken pakte ze een penseel op en werkte verder aan de achtergrond die uitsluitend bestond uit een hemel met witte wolken. Haar gedachten waren bij de twee Frida's op het doek. Dat zijn de twee vrouwen die ik in mij heb, dacht ze terwijl ze witte stippen aanbracht. De vrouw die wil leven hoe zij wil en de vrouw die traditie en geschiedenis met zich meedraagt. Het voelde alsof in haar borst een grote vogel heftig met zijn vleugels begon te slaan, alsof haar hart uit haar borstkas wilde springen. Het overkwam haar elke keer als ze Diego's woorden weer hoorde echoën, het ene woord dat haar leven zou veranderen.

Haar penseel bleef in de lucht hangen. Ze moest zich concentreren op haar werk, moest zichzelf vinden in de twee Frida's op het doek, want ze voelde dat ze de vaste grond onder haar voeten aan het verliezen was. Ze staaarde lang naar het doek. Er miste iets, iets essentieels. En ineens wist ze wat het was.

Ongeduldig gooide ze het penseel op tafel. Ze had geen tijd om het uit te wassen en greep naar een ander penseel. Ze mengde een rode tint waarin een beetje magenta zat, haar lievelingskleur die alles voor haar betekende wat Mexico was: leven en liefde. Zonder haar blik van het doek af te wenden, greep ze achter zich in de boekenkast naar een van haar vele anatomieboeken en vond al snel de pagina die ze zocht. Met snelle streken schetste ze op de jurken van beide Frida's een hart. De hartkamers en bloedbanen lagen open, rode slagaders liepen over de stof. Een ervan eindigde open op de witte jurk van de Europese Frida. En hoewel de Frida op het doek probeerde het bloeden te stelpen met een klem, druppelde er bloed op de rok.

Frida keek naar de handen van de vrouwen waarmee ze elkaar vasthielden. De verbintenis tussen de twee was veel sterker dan een hand en dat moest duidelijker getoond worden! Ze schilderde een fijn dun lijntje, een ader die beide harten met elkaar verbond. Het was hetzelfde bloed dat door beide vrouwen stroomde, dezelfde hartslag die beiden kracht gaf. Samen zouden de beide Frida's die zij in zich verenigde voldoende kracht vinden om te overleven, wat er ook gebeurde.

DEEL I
DE GEBROKEN ZUIL
1925 - 1930

‘Schiet eens op! Dat getreuzel altijd!’

Alejandro greep naar Frida’s hand en wilde haar meetrekken. Frida kreeg kippenvel tussen haar schouderbladen zoals altijd als ze elkaar aanraakten. Toch ontworstelde ze zich aan Alejandro’s greep.

‘Wacht! Ik heb mijn schrift laten liggen.’

Toen ze terugkwam wachtte Alejandro samen met hun gezamenlijke vriend Miguel aan het einde van de gang op haar. Frida verlangzaamde haar pas om haar vriend ongestoord in zich op te nemen. Alejandro Gómez Arías was knap, lang, had glanzend haar en droeg zijn pak lekker nonchalant. Hij was haar op de eerste dag onmiddellijk opgevallen. Hij zat drie klassen boven haar en hoorde bij een vriendengroep die zich *Cachugas* noemde, naar de petten die ze droegen. De *Cachugas* waren intelligent, kenden de nieuwste literatuur en hielden van schilderkunst. Hun grootste voorbeeld was de revolutionair José Vasconcelos, die als minister van onderwijs een alfabetiseringscampagne was gestart en veel voor de kunst had gedaan. Voor Frida zich bij hen had aangesloten, had de groep uitsluitend uit jongemannen bestaan. Er gingen dan ook maar heel weinig meisjes naar de *preparatoria* om zich op de universiteit voor te bereiden.

Frida bereidde zich, ondanks haar moeders bezwaren, voor op een studie medicijnen. De school betekende voor haar vooral vrijheid. Daar kon ze zich eindelijk uit de benauwende greep van haar familie en de controle van haar ouders en burens bevrijden. Elke dag reed ze uit het slaperige voorstadsje Coyoacán met de tram naar de binnenstad van Mexico-Stad.

Frida trok haar wollen kousen op tot onder de zoom van haar donkere plooirok en zette het op een lopen. Terwijl ze langs hem rende, stootte ze Alejandro met haar elleboog aan.

‘Waar blijf je nou!’ riep ze en ze stormde langs hem heen de trap af.

‘Frida! Wacht! Je bent onmogelijk!’

Frida nam de bocht in de trap met iets te veel verve. Haar rok flodderde om haar benen. Ze greep zich vast aan de balustrade en stuitte de treden bijna af.

‘Frida!’ riep Alejandro nog een keer. ‘Je ruïneert de reputatie van vrouwen hier op school!’

Frida rolde met haar ogen. Ze hield zielsveel van Alejandro maar waarom kon hij maar niet begrijpen dat beweging alles voor haar was. Ondanks de polio die ze had overleefd en haar kromme rechterbeen. Ze kon zich een leven zonder snelheid, zonder klimmen en dansen niet voorstellen. Dat moest hij toch inmiddels weten. Waarom vond hij dan dat ze rustig en beheerst een trap af moest lopen en nooit buiten adem mocht raken? Omdat ze een vrouw was? Natuurlijk was ze een vrouw en ze was zo onstuimig als zij wilde!

Midden op de trap bleef ze abrupt staan. Alejandro botste tegen haar op.

‘Ik ben zoals ik ben en ik vind het prima zoals ik ben. Je kan het gewoon niet hebben dat ik sneller ben dan jij!’ riep ze.

Hijgend stond Alejandro een tree boven haar. Zijn donkere haar viel over zijn voorhoofd en zijn lippen glansden bloedrood. Hij boog naar haar toe en duwde zijn lippen op die van haar. Frida liet zich kussen. Daarna wurmde ze zich uit zijn armen en liep verder de trap af naar de schaduwrijke binnenplaats. Op straat viel de zwoele hitte van de namiddag

als een deken over hen heen. Het was september. De regentijd was bijna voorbij en de lucht was vochtig. ’s Ochtends had het wat geregend en de gebouwen zagen er schoongeboend uit.

Frida en Alejandro liepen de Calle Argentina uit richting *zócalo*. De *zócalo* was het reusachtige centrale plein van de stad met de kathedraal en het nationaal paleis. Hier ontmoette iedereen elkaar: de kunstmakers en de *mariachi's*, verkopers en oplichters, politici en eenvoudige mensen. Frida treuzelde omdat ze geen zin had om naar huis te gaan. Coyoacán was zo saai. De enige afleiding daar was het stoffige Hidalgo-plein bij de kerk. Maar daar kende iedereen elkaar en zagen de strenge ogen van de burens en de pastoor alles. In de straten van de hoofdstad daarentegen dromden de mensen op markten en in straatcafés. Op de *zócalo* klonk muziek, mensen liepen er rond met spandoeken om te protesteren en er waren straatkunstenaars die goocheltrucs lieten zien. Er was altijd iets te beleven. En hier kon ze Alejandro ongestraft zoenen.

De terrassen van de cafés zaten vandaag vanwege het weer niet vol. Toch hadden de *indígenas* hun eenvoudige kraampjes van houten planken opgezet. Frida stak haar parapluutje op en flaneerde langzaam langs de spullen. De verkoopsters zaten voor het smeedijzeren hek om de kathedraal heen of in beschutting langs de huismuren en boden fruit, groenten, borduursels en aardewerk aan. Zelfs de eerste doodshoofden van gekleurd suikergoed waren al verkrijgbaar, hoewel het nog een paar weken duurde tot Allerheiligen, de *Día de Muertos*.

‘Moet je vandaag niet naar Fernando?’ vroeg Alejandro en hij probeerde haar paraplu te ontwijken. ‘Het regent toch helemaal niet!’

‘Maar het is zo’n mooi parapluutje, vind je niet?’ Frida draaide het rond in haar hand zodat de franje aan de zoom begon te fladderen. ‘En nee, ik ga vandaag niet naar Fernando.’

Fernando Fernández was reclametekenaar en een vriend van haar vader bij wie ze twee keer per week tekenles kreeg. In ruil daarvoor hielp ze hem in zijn zaak.

Frida bleef staan voor haar lievelingskraampje waar amu-

letten en kleine op blik geschilderde votiefprenten werden verkocht. Op de prenten, die dienden als bedankjes of smeekbedes aan beschermheiligen, werden de bijzonderste verhalen over de noden en zorgen van mensen verteld. Frida gleed met haar vinger over een aantal *retabels* en las de inscripties. Het waren getekende expressies van de Mexicaanse volksziel, dacht ze eerbiedig.

Een oudere indígena herkende Frida.

'Mira,' zei ze, 'Kijk, die zijn nieuw,' en ze wees naar een paar votiefprenten ter grootte van een Ansichtkaart.

'Kijk, hier zegt een vrouw dank dat haar man haar niet heeft betrappt bij haar overspel en zweert ze dat ze hem vanaf nu altijd trouw zal zijn! Dat zou jij kunnen zijn,' zei Alejandro.

'Ik heb je toch van Fernando verteld? En bovendien kan van het laatste geen sprake zijn. Als ik je de volgende keer bedrieg, vraag ik vooraf God ervoor te zorgen dat je er niet achter komt.' Verdorie, waarom had ze dat gezegd? Frida pakte snel Alejandro's hand en drukte er een kusje op. 'Grapje!' mompelde ze onbekommerd.

Een ongeveer handpalmgroot amulet trok haar aandacht. Het was vuurrood met gele spikkels. Ernaast lag een hartje van blik met een kleurige emaillen rand. In het hart zag je een man en vrouw en profiel, een liefdespaar, dat was duidelijk.

Frida nam beide voorwerpen in haar handen en liet ze aan Alejandro zien.

'Welke?' vroeg ze.

'Die,' zei Alejandro en hij wees naar het amulet.

'Nee. Ik denk dat ik het hartje neem,' zei Frida en ze keek hem veelbetekenend aan. 'We kunnen,' zei ze en ze haakte bij hem in nadat ze het hartje zorgvuldig in de zak van haar rok had laten zakken.

Naast hen reed een paardentram die nauwelijks sneller was dan zij. De doordringende lucht van bezweet dier drong in Frida's neus.

'Dat is onze tram,' zei Alejandro en hij wilde opstappen.

'Wacht, ik heb mijn paraplu bij het kraampje laten liggen,' riep Frida. 'Ik haal hem snel!'

Toen ze weer bij Alejandro aankwam, was de tram weg.

'Dan nemen we de bus. Die stinkt ook niet zo,' zei ze.

De nieuwe omnibussen reden nog niet zo lang in de stad. Het waren meestal oude Amerikaanse omgebouwde Fordmodellen. Het was hip om met de bus te rijden. En op dat moment kwam er een rode bus met bestemming Coyoacán de hoek om rijden. Frida rende mee naast de bus tot ze bij de openstaande deur kwam.

'Stop! Ik wil mee!' riep ze tegen de chauffeur en ze sprong op de treeplank. De chauffeur ging op de rem staan en het beeldje van de heilige maagd van Guadalupe bungelde heftig achter de voorruit. 'En mijn vriend ook!' zei Frida buiten adem en ze strekte haar hand uit naar Alejandro.

Frida drong zich langs de andere passagiers, die aan weerszijden op de lange houten banken zaten, naar achteren. De omnibus trok op en Frida viel tegen een man met een dikke buik aan. Met moeite kwam ze overeind en probeerde de handrail te grijpen voor houvast. Alejandro wurmde zich naast haar. Ze kon zijn lijf dicht tegen zich aan voelen, keek naar hem op en glimlachte naar hem. Door het opengeklapte raampje waaide de geur van tortilla's naar binnen. De chauffeur nam de bocht met schwing en Frida werd nog dichter tegen Alejandro aangeduwd. Ze kon voelen hoe zijn hart klopte. In haar onderlijf voelde ze een aangename tinteling.

'Sorry,' mompelde hij, maar ze zag in zijn ogen dat ook hij van de aanraking genoot.

Bij de volgende halte stapten twee mannen in. Hun kielen zaten vol verfspatten. Frida kon de terpentijn ruiken toen de mannen naast hen kwamen staan. Ze hadden emmers bij zich en een van de twee hield een van krantenpapier gevouwen puntzak in zijn hand. De rand van de zak glinsterde in de zon en af en toe warrelden er een paar schilfertjes uit op.

'Is dat goud?' vroeg Frida nieuwsgierig.

De man knikte. 'Voor de fresco's in de opera.' Hij liet haar

de inhoud van de zak zien en ze ontwaarde piepkleine flinter-tjes goudlak.

Frida nam vluchtig het gepiep van de tegemoetkomende tram waar, ze was nog steeds helemaal gebiologeerd door het glinsterende goudstof. Een piepklein flintertje zweefde door de lucht en belandde in de haartjes op haar onderarm. Met haar nagels probeerde ze het te pakken te krijgen.

Plotseling klonk een fel gebel en de bus maakte een schuiver. Hij begon te slingeren. Hulpeloos probeerde Frida de handrail weer te pakken te krijgen die ze had losgelaten om het goudschilfertje te pakken te krijgen. Er volgde een oorverdovend geknars en gepiep. Goudstof daalde op Frida neer. De kracht van de botsing wierp haar omver.

'Dios mío! hoorde ze de vrouw naast zich in paniek uitschreeuwen, mijn god.

Ze zag de van goudstof flonkerende lucht, hoorde de lelijke metaalschurende geluiden, mensen schreeuwden. Haar armen waren opeens onder haar, haar benen in de lucht. Ze kon niets meer zien, alleen het goud dat op haar armen glansde. Daar kwamen zilverkleurige splinters bij en Frida dacht aan diamanten. Ze werd tegen de grond gesmakt. Fel zonlicht viel op haar en weerkaatste alle glinster waarmee ze was bedekt alsof ze van goud was. Waar was Alejandro? Zonet was hij nog zo dicht bij haar geweest.

Er vloog iets op haar af, iets glanzends, langs en scherp. En toen kwam de pijn.

Frida ontwaakte en zag glinsterend goudstof. Of was het een schelle lamp die in haar gezicht scheen? Ze wilde zichzelf bekijken, maar kon haar hoofd niet optillen. Het voelde alsof het aan het hoofdkussen vastgeniet zat net als de rest van haar lijf, dat heel raar aanvoelde: tegelijkertijd heet en ijskoud en in watten gehuld. Ze had het gevoel dat ze in een soort kist lag die elke beweging onmogelijk maakte. Ze probeerde haar tenen te bewegen, maar dat lukte niet. Een golf van paniek schoot door haar heen en een vage herinnering doemde op: lawaai, splinters, gekrijs. Ik ben dood, dacht ze wanhopig. Ik ben dood en lig in een kist.

'Frida, ik ben hier. Ik ben bij je.'

Iemand boog zich over haar heen en bracht het gezicht vlak voor dat van haar. Hoezo was Matita hier? Frida wilde de naam van haar zus uitspreken, maar ze kreeg haar lippen niet van elkaar. Matita was er jaren geleden met een man vandoor gegaan. Sindsdien had niemand van de familie haar meer gezien. Was Matita ook dood?

Matilde kwam nog dichterbij. Frida zag de tranen in haar ogen. Ze probeerde opnieuw iets te zeggen, maar haar tong plakte aan haar gehemelte. Ze kwam niet verder dan een kreun. En toen kwam de pijn terug. Ongelooflijke pijn die in

golgen door haar lijf joeg, dreunde en schokte, zich soms even heel licht leek terug te trekken, om dan in volle hevigheid weer toe te slaan. De pijn was niet te lokaliseren, hij was gewoon overal. Hij was ondraaglijk. En alles werd donker.

Toen Frida weer bij haar positieven kwam, zat Matita nog steeds aan haar bed.

‘Ik ben hier, Frida,’ zei haar zusje net als de eerste keer. ‘Je bent in een ziekenhuis. Je hebt een ongeluk gehad. De bus..’

Langzaam kwam de herinnering terug. De tram die de bus had geramd, het goudstof, de scherven, het lawaai en daarna niets meer. De pijn kwam weer opzetten, maar Frida wilde wakker blijven. Ze wilde antwoord op haar vragen.

‘Alejandro?’ fluisterde ze. Het kwam stroperig uit haar mond. ‘Hoe gaat het met hem?’

Matita druppelde met een lepeltje een beetje water op Frida’s lippen.

‘Hij is er niet zo erg aan toe als jij. Het gaat goed met hem.’

‘Waarom ben je hier? Waar zijn mama en papa?’

Matita legde een hand op Frida’s onderarm.

‘Ik las over het ongeluk in de krant. Ze noemden jouw naam. Toen ben ik gekomen.’

‘Wat is er met me? Ik kan me niet bewegen. Ben ik verlamd?’

‘Je hebt heel veel verwondingen in je... onderlijf. Je bent geopereerd.’ Matilda sloeg haar ogen neer.

Heel voorzichtig probeerde Frida haar hoofd op te tillen. Een paar centimeter maar om zichzelf te kunnen bekijken. Ze zag een laken waaronder haar smalle silhouet zich aftekende. Haar voeten waren met rekverband aan het voeteneinde van het bed vastgebonden. Frida spande de spieren in haar bovenbenen aan met hevige pijnscheuten als gevolg. Kreunend liet ze haar hoofd weer in het kussen zakken.

‘De dokters zeggen dat je je niet mag bewegen, zodat alles weer aan elkaar groeit,’ zei Matilda. ‘Daarom ben je vastgebonden.’

‘Wat moet er aan elkaar groeien? Zeg het me!’

Matita slikte. ‘Je krijgt het toch wel te horen. De handrail van de bus heeft je bij je heup doorboord en is uit je... stak uit je onderlijf. Een nier is geraakt. Verder heb je een dijbeenhalsfractuur en is je linkerbeen op elf plekken gebroken..’

‘Het linker?’ fluisterde Frida, ‘mijn gezonde been?’

Haar zus knikte.

‘Wat nog meer? Ik wil alles weten?’

‘Je rechterbeen is ook beschadigd. De voet is verbrijzeld en ontwricht. En je linkerschouder was uit de kom.’

Frida sloot haar ogen.

‘Waar zijn mama en papa?’ vroeg ze opnieuw.

‘Mama praat nog steeds niet met me. Wat ik je nu vertel, weet ik van Christina. Iedereen thuis is volledig in shock en... ze zijn in rouw. Toen mama hoorde van het ongeluk heeft ze dagenlang niet gegeten en niet gesproken. Ze weigert naar het ziekenhuis te komen.’

‘En papa?’

‘Die is ziek van ellende. Je weet het..’

‘Heeft hij een aanval gehad?’

Frida’s vader leed al jaren aan epileptische aanvallen. Het had lang geduurd voor er in de familie over gesproken mocht worden.

Opeens doemden er flarden herinnering op. Ze was nog een kind geweest toen Guillermo zijn eerste aanval had gehad. Het wilde schokken van zijn benen, de weggedraaide ogen... Drie dagen na het voorval was haar zus verdwenen. Pas jaren later had ze begrepen dat beide gebeurtenissen niets met elkaar te maken hadden gehad.

Matita zuchtte diep. ‘Frida, je moet ze de tijd gunnen om aan de situatie te wennen. Je ongeluk was een enorme schok voor ze. En tot ze je komen opzoeken, ben ik hier, dag en nacht.’ Ze nam Frida’s hand en drukte hem zachtjes. ‘Ik ben blij dat we elkaar teruggevonden hebben, ook al is het onder deze omstandigheden..’

Frida sloot haar ogen.